

VOORWOORD

H.M. Tomlinson¹ zei ooit: ‘Het is eenvoudiger een vuurwapen te gebruiken dan moed te tonen.’ In combinatie met het besef dat een moedige vrouw nooit gebrek aan wapens heeft, deden die woorden mij denken aan tante Marianne uit Noord-Frankrijk. Zij streed tijdens Tweede Wereldoorlog bij het verzet en haar leven was te heldhaftig en aangrijpend om vergeten te worden.

Ik besloot haar oorlogsbiografie zelf te schrijven. De overlevenden uit het verzet sterven immers uit en daardoor zullen er binnenkort alleen nog buitenstaanders zijn om de belevenissen na te vertellen, mensen die de nazigevangenschap niet zelf hebben ervaren en die de onmenselijkheid die de slachtoffers aan den lijve hebben ondervonden, nooit kunnen bevatten. Vanuit de overtuiging dat een overlevende die getuigt de ideale boodschapper is, ben ik vol belangstelling aan het werk gegaan. Mijn tante getuigde tegelijk in naam van diegenen die niet uit hun penibele situatie terugkeerden. En zodra zij tijdens ons gesprek de vreselijke drempel van de N.N.-gevangenis van Stadelheim overschreed, raakte haar geschiedenis vermengd met die van alle gevangenen en andere mensen die op welke manier ook op de proef gesteld zijn.

Veel gevangenen beloofden en verzekerden destijds in gevangenschap dat ze hun ervaringen niet verloren zouden laten gaan. Van sommigen was het verhaal kort. Verlamd door angst en onwetendheid over het onbekende gaven velen hun ondervragers alle inlichtingen die ze wensten, zonder dat ze tot foltering moes-

¹ Henry Major Tomlinson (1873-1958) was een Britse schrijver en journalist. Hij stond bekend om zijn anti-oorlogsverhalen.

ten overgaan. Het relaas van hen die ondanks verschrikkelijke martelingen zwegen en overleefden, nam onthutsende proporties aan. Voor hen kunnen we alleen maar veel respect en bewondering hebben. Een van de manieren om dat te doen is hun verhaal verder vertellen. Het lijden en de dood van ontelbaren mag niet voor niets geweest zijn! Velen kregen daar de kans niet meer toe, anderen hadden misschien niet meer de moed of waren te gebroken om het nog te willen vertellen.

Dat mijn tante Marianne en haar man destijds uit die vreselijke nachtmerrie raakten, mag haast een mirakel heten. Het versterkte haar overtuiging om te doen wat zij gezworen had, en ze liet mij haar dramatische geschiedenis optekenen. Ik deed het graag, want zij was een van de zaadjes waaruit onze vrijheid kon ontkiemen. Ik kreeg als het ware de verplichting opgelegd het grote idee van gerechtigheid bekend te maken waarvoor zij en zoveel anderen zich hadden opgeofferd.

Wat volgt is een verzameling van de getuigenissen die ze mij door de jaren heen toevertrouwde. Ook de getuigenis van haar dochters was van groot nut om het verhaal zo volledig mogelijk te maken.

Het grootste gedeelte van de tekst die volgt is in de ik-vorm geschreven, zoals tante Marianne het mij vertelde. In het eerste deel van het boek schets ik haar jeugd. Daar ik van sommige anekdotes niet honderd procent zeker ben, heb ik er zelf een reconstructie van gemaakt. Hier en daar verduidelijk ik iets, maar het verhaal is authentiek zoals tante Marianne het mij vertelde.

Het boek bevat namen van familie en vrienden, maar ook van Duitsers. Doordat ik niet alle nabestaanden en familie van de personages kon opsporen, besloot ik de namen niet voluit te vermelden maar alle personages een fictieve naam te geven.